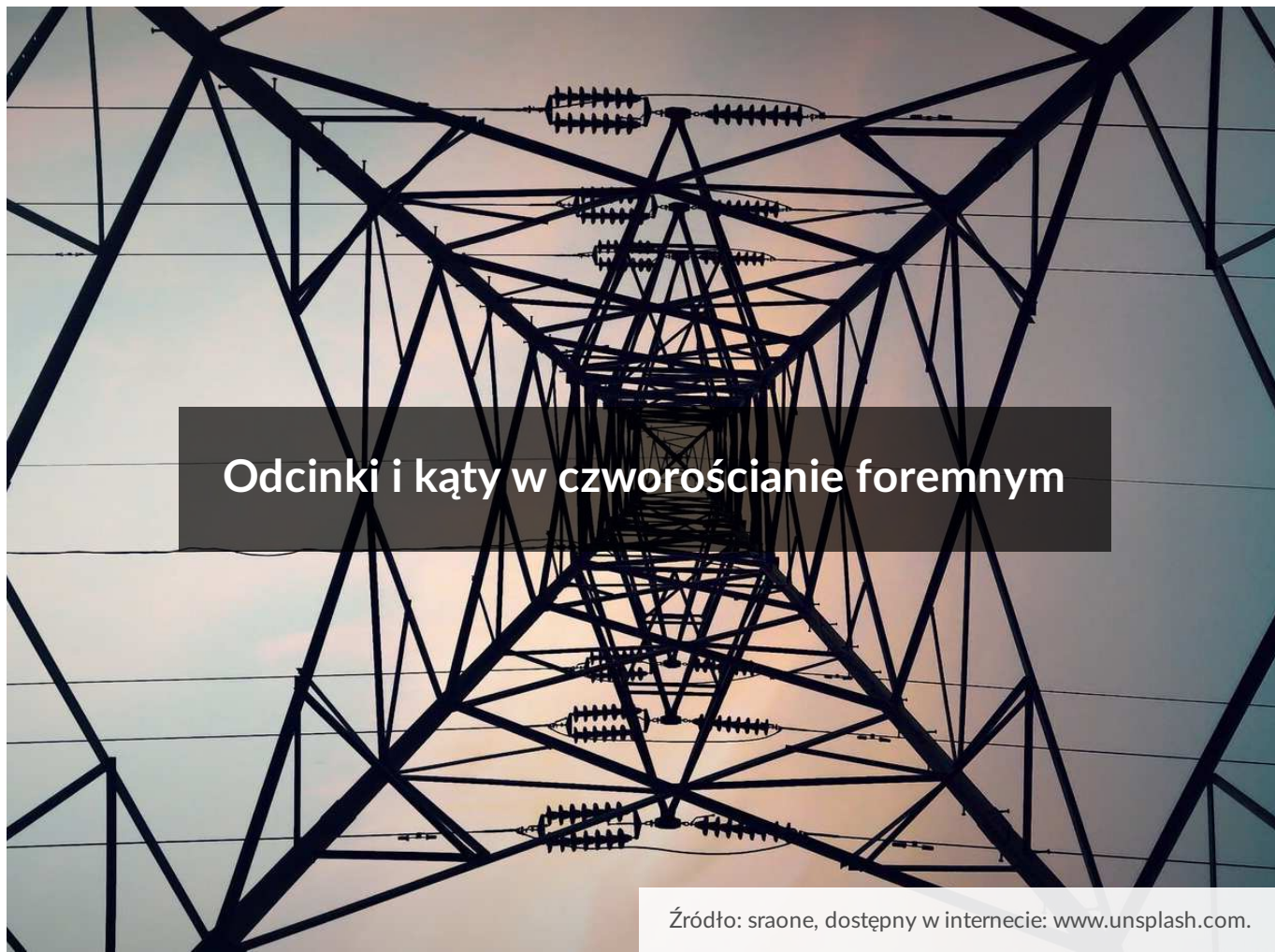

Odcinki i kąty w czworobłacie foremnym

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja 3D](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Odcinki i kąty w czworóścianie foremnym

Źródło: sraone, dostępny w internecie: www.unsplash.com.

Znasz już pojęcie czworóścianu oraz jego własności. W tym materiale celem naszym jest zaznajomienie się z wyróżnionym rodzajem czworóścianu, a mianowicie czworóścianem foremnym. Ponadto zamysłem naszym jest nauczenie wyznaczania pola powierzchni i objętości tej bryły geometrycznej. Nim jednak to nastąpi, zaznajomimy czytelnika z podstawową teorią.

Twoje cele

- Poznasz definicję czworóścianu foremnego, jego kształt i siatkę.
- Wyznaczysz kąty i odcinki w czworóścianie foremnym.

Przeczytaj

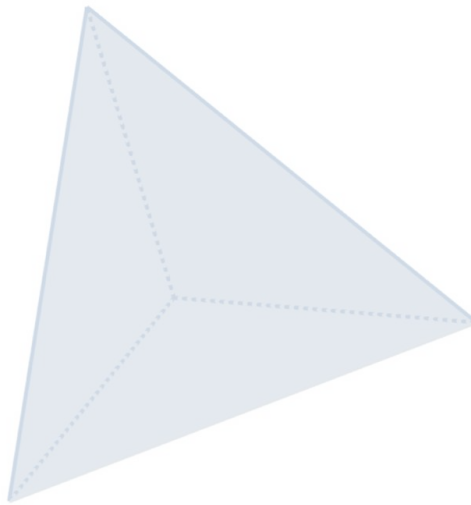

Definicja: Czworóścian foremny

Definicja czworóścianu foremnego jest podobna do definicji zwykłego czworóścianu, a zatem jest to bryła przestrzenna, dokładniej ostrosłup trójkątny, czyli jest to wielościan o czterech ścianach będących trójkątami, jednak tym razem wszystkie ściany bryły są przystającymi trójkątami równobocznymi. Podobnie jak zwykły ostrosłup trójkątny, czworóścian foremny posiada:

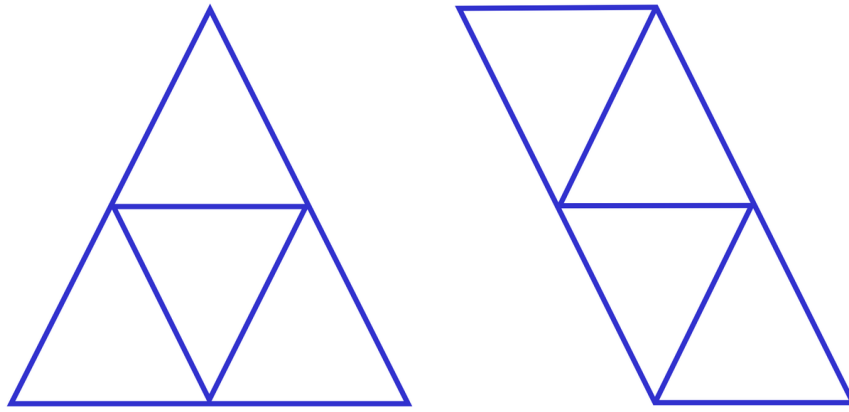
- 6 krawędzi,
- 4 wierzchołki.

Czworóścian foremny może wyglądać następująco:

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D12e1wOKD>

Będąc w tematyce brył geometrycznych nie sposób nie wspomnieć o [siatkach brył](#), które omawiamy. Skoro na czworóścian składają się przystające trójkąty równoboczne, zatem siatka może mieć następującą postać:

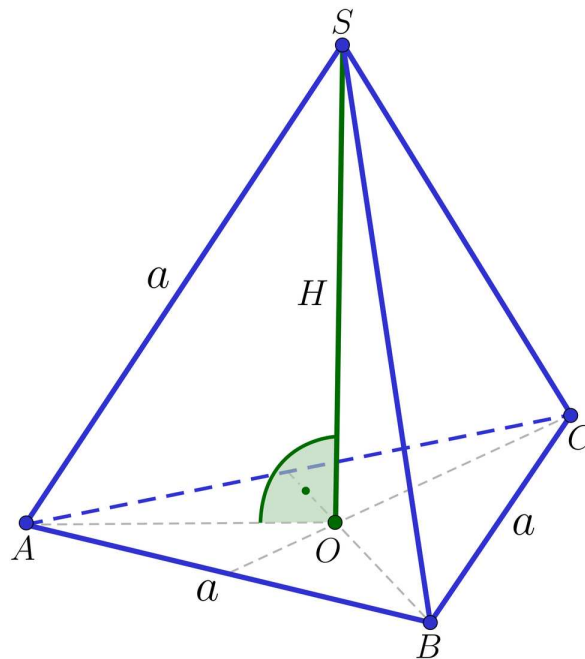
Widzimy, że złożona jest z 4 trójkątów równobocznych ułożonych w taki sposób, aby bez „rozcinania” dało się złożyć z niej omawianą bryłę. Przypomnijmy, że wysokość ściany bocznej czworościanu foremnego o krawędzi a wynosi $h = \frac{a\sqrt{3}}{2}$.

Przykład 1

Udowodnij, że dla czworościanu foremnego o długości krawędzi równej a jego wysokość jest wyrażona wzorem: $H = \frac{a\sqrt{6}}{3}$.

Rozwiązanie:

Niech podstawą naszego czworościanu foremnego będzie trójkąt ABC , natomiast S będzie czwartym wierzchołkiem bryły. Ponadto niech O będzie spodkiem wysokości H opuszczonej z wierzchołka S .

Zauważamy, że punkt O jest także środkiem okręgu opisanego na trójkącie ABC .

Zatem:

$$|AO| = \frac{2}{3} \cdot \frac{a\sqrt{3}}{2} = \frac{a\sqrt{3}}{3}$$

Rozpatrując teraz trójkąt prostokątny AOS , mamy:

$$|AO|^2 + |OS|^2 = |AS|^2$$

Po podstawieniu odpowiednich wielkości:

$$\left(\frac{a\sqrt{3}}{3}\right)^2 + H^2 = a^2$$

Skąd:

$$H^2 = a^2 - \frac{3a^2}{9}$$

zatem:

$$H^2 = \frac{6a^2}{9}$$

$$H = \frac{a\sqrt{6}}{3}$$

Przykład 2

Z drutu o długości 1, 2 m zbudowano szkielet czworościanu foremnego. Obliczmy długość krawędzi czworościanu.

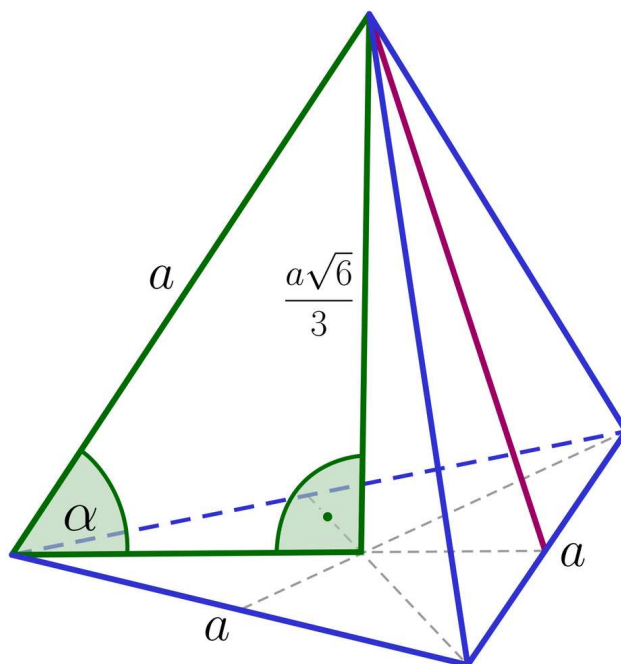
Rozwiązanie:

Czworościan foremny ma sześć krawędzi tej samej długości, więc długość jednej krawędzi to jedna szósta ze 120 cm, tj. 20 cm.

Przykład 3

Wyznamy kąt między krawędzią boczną czworościanu foremnego a płaszczyzną jego podstawy.

Rozwiązanie:

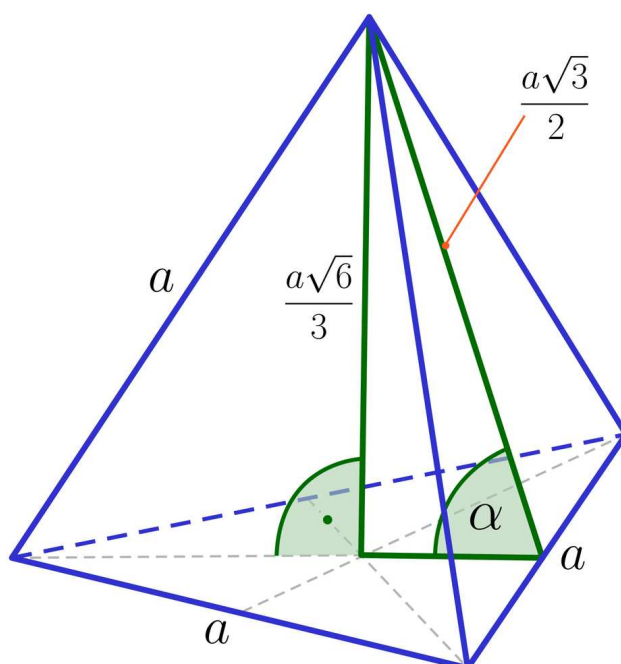

Korzystając z oznaczeń na rysunku widzimy, że $\sin \alpha = \frac{\frac{a\sqrt{6}}{3}}{a} = \frac{\sqrt{6}}{3} \approx 0,82$, więc $\alpha \approx 55^\circ$.

Przykład 4

Wyznamy kąt między wysokością ściany bocznej czworościanu foremnego a płaszczyzną jego podstawy.

Rozwiązanie:

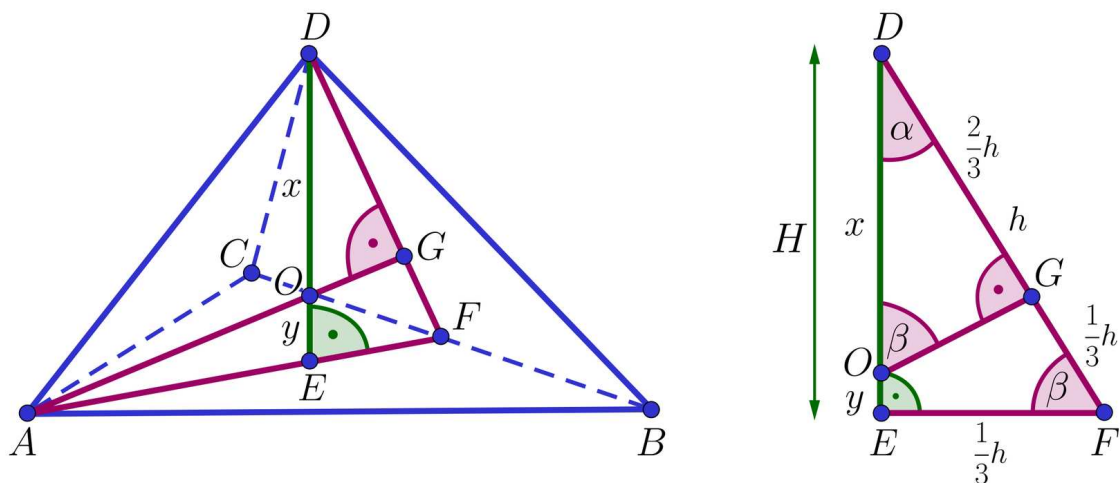

Korzystając z oznaczeń na rysunku widzimy, że $\sin \alpha = \frac{\frac{a\sqrt{6}}{3}}{\frac{a\sqrt{3}}{2}} = \frac{2\sqrt{2}}{3} \approx 0,94$, więc $\alpha \approx 70^\circ$.

Przykład 5

Wyznamy, w jakim stosunku punkt przecięcia wysokości czworościanu dzieli każdą z tych wysokości.

Rozwiązanie:

Punkt O jest punktem przecięcia się wysokości AG i DE czworościanu $ABCD$.

AG i DE – wysokości czworościanu foremnego $ABCD$, $|AG| = H = \frac{a\sqrt{6}}{3}$,

AF i DF – wysokości ścian bocznych czworościanu foremnego $ABCD$, trójkątów równobocznych o bokach długości a , $|AF| = h = \frac{a\sqrt{3}}{2}$. Niech x oznacza długość odcinka DO , a $y = H - x$.

Trójkąty DEF i DGO są trójkątami prostokątnymi posiadającymi wspólny kąt α . Zachodzi więc $\frac{x}{\frac{2}{3}h} = \frac{h}{H}$, czyli

$$x = \frac{2}{3}h \cdot \frac{h}{H} = \frac{2}{3} \cdot \frac{a\sqrt{3}}{2} \cdot \frac{a\sqrt{3}}{2} \cdot \frac{3}{a\sqrt{6}} = \frac{3a}{2\sqrt{6}} = \frac{3a\sqrt{6}}{2 \cdot 6} = \frac{a\sqrt{6}}{4}. \text{ Stąd}$$

$$y = H - x = \frac{a\sqrt{6}}{3} - \frac{a\sqrt{6}}{4} = \frac{4a\sqrt{6}}{12} - \frac{3a\sqrt{6}}{12} = \frac{a\sqrt{6}}{12}.$$

$$\text{Zatem } \frac{x}{y} = \frac{\frac{a\sqrt{6}}{4}}{\frac{a\sqrt{6}}{12}} = \frac{3}{1}.$$

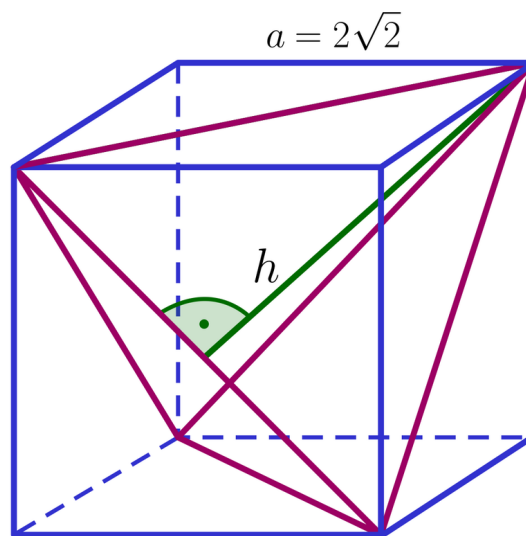
Przykład 6

Czworościan foremny wpisano w sześcián o długości krawędzi $2\sqrt{2}$ cm tak, że każda krawędź czworościanu jest przekątną ścian tego sześciánu. Obliczymy długość

wysokości ściany czworościanu.

Rozwiązanie:

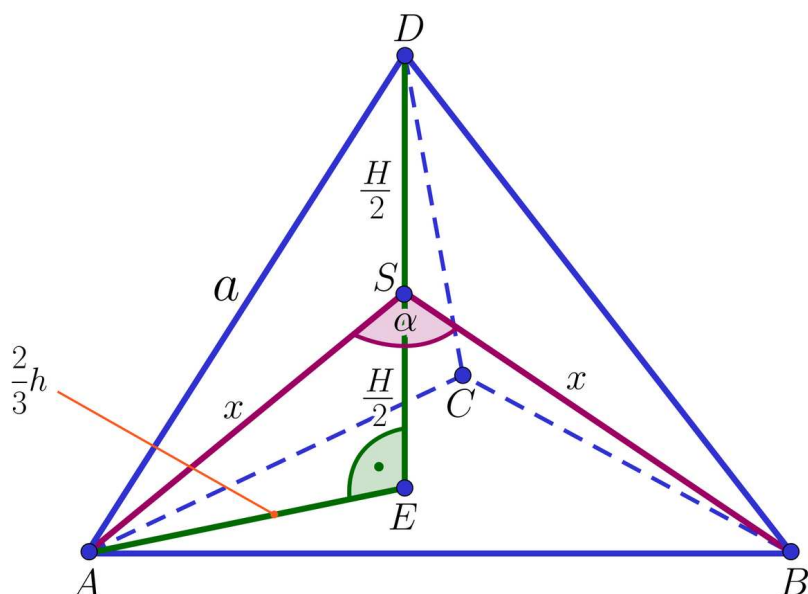
Oznaczmy długość krawędzi sześciangu przez a . Z treści zadania $a = 2\sqrt{2}$. Długość przekątnej ściany sześciangu obliczamy ze wzoru $d = a\sqrt{2}$. Stąd $d = 2\sqrt{2} \cdot \sqrt{2} = 4$ cm. Ściany czworościanu foremnego są trójkątami równobocznymi o długości 4. Korzystając ze wzoru na wysokość trójkąta równobocznego otrzymujemy $h = \frac{d\sqrt{3}}{2} = \frac{4\sqrt{3}}{2} = 2\sqrt{3}$ cm.

Przykład 7

W czworościanie foremnym o krawędzi długości a środek wysokości czworościanu połączono odcinkami z dwoma wierzchołkami nie należącymi do tej wysokości. Wyznamy kąt między tymi odcinkami.

Rozwiązanie:

Z warunków zadania wynika, że $|DS| = |SE| = \frac{1}{2}H = \frac{1}{2} \cdot \frac{a\sqrt{6}}{3} = \frac{a\sqrt{6}}{6}$. Długość odcinka $|AE| = \frac{2}{3}h = \frac{2}{3} \cdot a \frac{\sqrt{3}}{2} = a \frac{\sqrt{3}}{3}$. Trójkąt AES jest trójkątem prostokątnym zatem, korzystając z twierdzenia Pitagorasa otrzymujemy $x^2 = \left(\frac{a\sqrt{3}}{3}\right)^2 + \left(\frac{a\sqrt{6}}{6}\right)^2$. Stąd $x^2 = \frac{3a^2}{9} + \frac{6a^2}{36} = \frac{12a^2}{36} + \frac{6a^2}{36} = \frac{a^2}{2}$.

Stosując twierdzenie cosinusów dla trójkąta ASB otrzymujemy:

$a^2 = x^2 + x^2 - 2x \cdot x \cos \alpha$. Stąd $\cos \alpha = \frac{2x^2 - a^2}{2x^2} = \frac{2\frac{a^2}{2} - a^2}{2\frac{a^2}{2}} = 0$, czyli kąt $\alpha = 90^\circ$, a więc odcinki są prostopadłe względem siebie.

Słownik

czworościan foremny

bryła przestrzenna (ostrosłup trójkątny), wielościan o ścianach będących przystającymi trójkątami równobocznymi

ostrosłup

bryła geometryczna, której wszystkie wierzchołki poza jednym leżą w jednej płaszczyźnie

siatka bryły

przedstawienie bryły na płaszczyźnie, powstające poprzez „rozcięcie” niektórych jej krawędzi tak, aby dało się rozłożyć ściany na płaszczyźnie

Animacja 3D

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją 3D, a następnie wykonaj polecenia pod nią.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D104a7npt>

Film nawiązujący do treści materiału dotyczącego odcinków i kątów w czworościanie foremnym.

Polecenie 2

Wyznacz długość krawędzi czworościanu dualnego do czworościanu o krawędzi a .

Polecenie 3

Wyznacz stosunek pola ściany czworościanu dualnego do pola ściany czworościanu foremnego $ABCD$ oraz stosunek objętości czworościanu dualnego do objętości czworościanu foremnego $ABCD$.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Krawędź czworościanu foremnego ma długość $6\sqrt{3}$ cm. Wyznacz długość wysokości tego czworościanu. Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ $6\sqrt{2}$ cm

☐ $3\sqrt{6}$ cm

☐ $6\sqrt{3}$ cm

☐ $2\sqrt{6}$ cm

Ćwiczenie 2

Uzupełnij poniższe zdanie, przeciągając w lukę odpowiednią liczbę.

Wysokość czworościanu foremnego ma długość $\frac{6\sqrt{2}}{\sqrt{3}}$, wtedy długość krawędzi tego czworościanu wynosi .

$\frac{2\sqrt{6}}{3}$

6

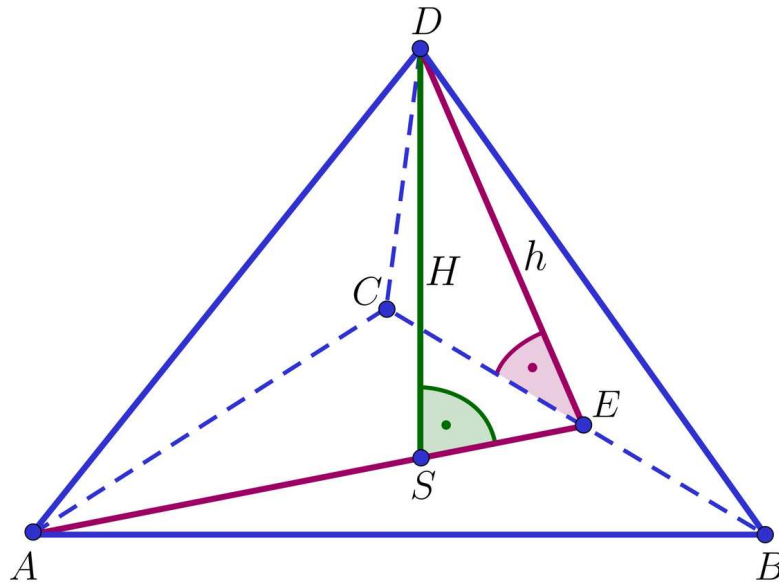
$\frac{\sqrt{3}}{2}$

4

Ćwiczenie 3

Wyznacz sinus kąta dwuściennego między dwiema sąsiednimi ścianami w czworościanie foremnym przedstawionym na rysunku.

Zaznacz poprawną odpowiedź.

$\bigcirc \quad \frac{2\sqrt{2}}{3}$

$\bigcirc \quad \frac{\sqrt{3}}{2}$

$\bigcirc \quad \frac{\sqrt{2}}{3}$

$\bigcirc \quad \frac{1}{3}$

Ćwiczenie 4

a) W czworokącie foremnym $ABCD$ krawędź ma długość a . Wyznacz obwód czworokąta, którego wierzchołkami są środki krawędzi AB , AC , BD i CD .

b) Jakiego rodzaju jest to czworokąt?

Ćwiczenie 5

Uzupełnij lukę w zdaniu, wpisując odpowiednią liczbę.

Długość łącznej sumy wszystkich długości krawędzi czworościanu foremnego wynosi 48, wtedy długość krawędzi czworościanu wynosi .

Ćwiczenie 6

Czworościan foremny wpisano w sześcián o długości krawędzi $2\sqrt{2}$ cm tak, że każda krawędź czworościanu jest przekątną ściany tego sześciánu. Oblicz długość wysokości ściany czworościanu.

Ćwiczenie 7

Wyznacz odległość między dwiema krawędziami skośnymi czworościanu o krawędzi długości a .

Ćwiczenie 8

Dokończ zdanie, wybierając poprawne odpowiedzi.
Płaszczyzna symetrii czworościanu foremnego przechodzi przez:

☐ krawędź i wysokość czworościanu foremnego.

☐ krawędź i dwie wysokości ścian.

☐ krawędź.

☐ krawędź i tylko jedną wysokość ściany.

Ćwiczenie 9

Krawędź czworościanu foremnego $ABCS$ jest równa a . Oblicz pole przekroju bryły, który przechodzi przez krawędź CS i środek krawędzi AB .

Ćwiczenie 10

Dokończ zdanie, wybierając poprawną odpowiedź.

Łącząc ze sobą środki ciężkości sąsiednich ścian czworościanu foremnego o krawędzi długości a otrzymujemy nowy czworościan foremny o krawędzi długości:

☐ $\frac{a\sqrt{3}}{4}$

☐ $\frac{a}{3}$

☐ $\frac{a}{4}$

☐ $\frac{a}{2}$

Dla nauczyciela

Autor: Beata Kuna

Przedmiot: Matematyka

Temat: Odcinki i kąty w czworościanie foremnym

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

X. Stereometria. Zakres podstawowy.

3) rozpoznaje w graniastosłupach i ostrosłupach kąty między odcinkami (np. krawędziami, krawędziami i przekątnymi) oraz kąty między ścianami, oblicza miary tych kątów;

6) oblicza objętości i pola powierzchni graniastosłupów, ostrosłupów, walca, stożka i kuli, również z wykorzystaniem trygonometrii i poznanych twierdzeń.

Zakres rozszerzony.

2) wyznacza przekroje sześcianu i ostrosłupów prawidłowych oraz oblicza ich pola, także z wykorzystaniem trygonometrii.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyznacza osie symetrii, osie obrotu i płaszczyzny symetrii czworościanu foremnego;
- wyznacza wzór na wysokość czworościan foremnego;
- wyznacza wzór na objętość czworościanu foremnego i znajduje relację między tą objętością, a objętością równoległościanu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa kierowana;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie warunku istnienia trójkąta. Wyjaśnia, że analogiczny warunek można określić dla czworościanu i wyjaśnia definicję czworościanu foremego i trójkąta foremnego, będącego ścianą czworościanu.
2. Następnie wraz z uczniami określa cele i kryteria sukcesu.
3. Nauczyciel prosi uczniów, aby zgłaszali swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy. Gdy uczniowie wyczerpią pomysły, a pozostały jakieś ważne kwestie do poruszenia, nauczyciel je dopowiada.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel z pomocą uczniów wyznacza wzór na wysokość czworościanu foremnego oraz miary kątów między krawędzią boczną i wysokością ściany bocznej a płaszczyzną podstawy.
2. Nauczyciel prosi uczniów o obejrzenie animacji 3D i wyobrażenie sobie położenia czworościanu dualnego a następnie z pomocą uczniów wyznacza długość krawędzi czworościanu dualnego.
3. Nauczyciel prosi uczniów o samodzielne rozwiązanie ćwiczeń 1-5 z sekcji „Sprawdź się”.

Faza podsumowująca:

- Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem Przykładów i Ćwiczeń, które pojawiły się na lekcji.

Praca domowa:

- Uczniowie wykonują ćwiczenia 6-10 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- [Czworościan foremny](#)

Wskazówki metodyczne:

- Polecenia związane z animacją 3D można wykorzystać jako materiał, służący powtórzeniu materiału w temacie „Czworościan foremny” lub przygotowania do matury.